

Baltupių rajono pavadinimo kilmė

Baltupių rajono pavadinimą galima būtų aiškinti taip: „balt“ – šaknis, „up“ – antra šaknis, „iai“ – daugiskaitos galūnė. Upelis, kuris ir dabar teka per šį rajoną, – Baltupis. Todėl pirmieji Baltupio dvaro gyventojai ir pavadino šalia upelio esantį dvarą upelio vardu. O paskui, laukui bėgant, lenkiškai kalbantys žmonės pavadino tą dvarą ne Baltupis, o Baltupiai.

Pavadinimas Didlaukis (t. y. Didlaukio gatvė) taip pat atsirado nuo lenkiško pavadinimo Wielkopole (didelis laukas).

Baltupių rajono projektas

1969 m. buvo sudarytas Baltupių rajono statymo projektas. Vyriausioji projekto architektė N. Chlomauskienė savo straipsnyje „Žvilgsnis į ateitį“ rašė: „Toks jau mūsų, projektuotojų, likimas: visada gyvename rytojumi. Štai ir aš galvoju apie tai, kas bus, kas prasidės 1970 metais. Tai naujas Vilniaus rajonas – Baltupis...”

...Dabar čia du kaimeliai – Baltupis ir Naujasodis... Naujas rajonas bus suskirstytas į tris dalis (Baltupis, Naujasodis, Jaunimas)...

...Baltupyje bus ir dviejų aukštų gyvenamųjų pastatų. Tai dėl nelygaus reljefo. Tokie namai, derinami su penkių, devynių ir dvylikos aukštų namais, sudarys neįprastas ir įdomias grupes...

...Galvojame statyti čia kelių tipų namus, tarp kurių – pirmą kartą Vilniuje seriją, vadinamą blokine sekcija...

...Baltupis – rajonas, kuris bus statoma iš plytų. Čia numatoma pastatyti 138 700 m² gyvenamojo ploto. Apsigyvens 17 tūkstančių žmonių...”

Tačiau statyba prasidėjo tik 1978 metais. O 1979 m. liepos 26 dieną „Vakarinėse naujienose“ pasirodė straipsnis „Pirmoji Baltupiuose“. Tai buvo straipsnis apie Baltupių vidurinę mokyklą. Tais pačiais metais rugsėjo 1 dieną mokykloje vyko pirmosios pamokos...

Šv. Kalvarijų stebuklai

1661 m. Vilniaus mieste ir jo apylinkėse buvo neramu: karas su Rusija, dėl kurio daug vyrų negrįžo į savo namus, žmonės badavo, prasidėjo maras. Valdžiai nerūpėjo žmonių gyvenimas, o Dievą žmonės nustojo tikėti. Visuomenė galvojo apie sukilimą. Žinoma, valdžia ir dvasininkai žinojo šias mintis, tad reikėjo kažką daryti, kad žmonės pamirštų visas savo bėdas ir nelaimes, kad prisimintų Dievą. Tuometinis Vilniaus vyskupas Jurgis Bialozoras prisiminė, kad prieš karą Jurgis Tiškevičius (kuris buvo Vilniaus vyskupu prieš Bialozorą) turėjo puikią mintį įrengti Jėzaus Kristaus kančių kelius, tačiau karas ir vyskupo mirtis sutrukdė. Todėl dabar buvo nuspręsta įgyvendinti šią idėją.

Jurgis Bialozoras ėmėsi darbo. Iš savo Verkių dvaro jis išskyrė 7 valakus žemės ir pavedė kapitulai nedelsiant pasirūpinti Kalvarijų įsteigimu. Tuo užsiėmė vienuoliai dominikonai. O netoli vyskupo dvaro Verkiuose, ant Verksmų kalno, buvo pradėta medinės bažnyčios statyba. Deja, statybos pabaigos Jurgis Bialozoras nesulaukė – mirė.

Vilniaus vyskupu tapo A. Sapiega. Būtent jis 1669 m. per Sekmines, visiems Vilniaus bažnyčių varpams skambant, dvasininkų lydimas, prie pirmosios iš pastatytų medinių koplytėlių tarė žodį miniai ir barstydamas iš Jeruzalės apylinkių žemę, po kurią kadaise vaikščiojo Jėzus Kristus, vedė minią kryžiaus keliais. Iš viso reikėjo sustoti 35 kartus. Kunigai aiškino atskirų „stacijų“, arba stočių, prasmę. Kryžiaus keliai baigėsi prie naujos bažnyčios. Vyskupas popiežiaus vardu suteikė eisenos dalyviams nuodėmių atleidimą ir pareiškė, jog tą atleidimą gaus kiekvienas, tinkamai apėjęs tuos kelius.

Medinės koplytėlės, pastatytos šalia kelio, ėjusio iš Verkių dvaro į Vilnių, tiksliai pakartojo Jėzaus Kristaus kančių kelių Palestinos žemėje pagrindinius etapus nuo paskutinės vakarienės iki mirties ant Kalvarijos kalno. Naują gyvenvietę, atsiradusią bažnyčios apylinkėse, dominikonai

vadino Jeruzale. O mažas upelis Baltupis buvo pavadintas Kedrono (arba Cedrono) vardu, nes per Jeruzalės miesto žemę teka Kedrono upelis.

Šv. Kalvarijos iškart pagarsėjo stebuklais. Žmonės iš visos Lietuvos ir ne tik iš jos traukė ten, kad galėtų eiti tuos kelius. Bendras kelių ilgis yra 12 km, tačiau tai nestabdė maldininkų. Suskaičiuota, kad per metus jose apsilankydavo apie 125 000 žmonių. Vien per Sekminių dieną jų suskaičiuodavo iki 10 000. Dominikonų teigimu, stebuklingais reikėjo laikyti Kedrono upelį ir kryžių. A. H. Kirkoras XIX a. vidury rašė, kad to upelio vanduo „... naudingas, ypač akių ligoms gydyti“. Bet ar iš tiesų taip buvo? Kiekvieną dieną čia lankydavosi tiek daug žmonių, kad patikėti upelio švarumu tiesiog neįmanoma. Tuo labiau, kad Baltupio kaimo gyventojai skalbė tame upelyje.

Antras stebuklas – šventasis kryžius. Dvasininkai siūlė nuo įvairių ligų naudoti iš jo išpjauto arba dantimis išgraužto medžio nuoviras: išmirkyti vandenyje kryžiaus šapelį ir juo plauti žaizdas, skaudant vidurius – dėti gabaliuką ant danties, skaudančios vietos ir t.t. Ir nenuostabu, kad kryžius būdavo nubučiuojamas, nupjaustomas ir nugraūžiamas, tad tekdavo pakeisti jį kitu. O kryžių netrūkdavo, nes kunigai skatindavo tikinčiuosius daryti įvairius įžadus, susijusius su kryžiumi, ir, kad jų norai išsipildytų, vilkti kryžius į Kalvarijas. Savotišką kryžiaus nešimo rekordą laimėjo Jonas Matusiakas, kuris 1934 m. basas 28 dienas iš Kelčių (už Varšuvos) apie 1000 km nešė žmogaus dydžio kryžių, kad išmelstų iš Dievo nuodėmių atleidimą.

Suprantama, žmonės turėjo daug aukoti. Prie kiekvienos koplytėlės kabėjo aukų dėžutės, vadinamosios „skarbonkos“, ant kurių parašyti užrašai ragino aukoti bažnyčios reikalams.

Tačiau ne vien stebuklai čia vykdavo. Paminėtina viena Kalvarijų lankytojų grupė – kišenvagiai. Apsimetę maldininkais, jie kartu su minia apeidavo Kalvarijas, meldavosi ir, progai pasitaikius, traukdavo iš žmonių krepšelių pinigus bei daiktus. Šie „maldininkai“ nesnausdavo ir naktį: sutemus jie plėšdavo prie koplytelių „skarbonkas“. Taip pat sueidavo minios elgetų, kurie tikėdavosi išprašyti iš maldininkų duonos kąsnį arba smulkų pinigą. Bet daugiausia čia suplūsdavo profesionalių elgetų: įvairių apgavikų, aferistų, vagių ir t. t. Per dieną jie „uždirbdavo“ daugiau negu koks darbininkas.

Kalvarijų likimas

Medinė koplytėlė, pastatyta prie Šv. Kalvarijų, greitai sudegė ir prireikė naujos. 1755-1772 m. buvo pastatyta nauja mūrinė bažnyčia, kuri buvo pašventinta ir pavadinta Šv. Kryžiaus atradimo vardu. 1850 m. pasikeitė Šv. Kalvarijų šeimininkai: vienuolius dominikonus pakeitė pasauliečiai dvasininkai. Visą XIX a. Kalvarijose lankėsi daug žmonių. Tačiau po 1944-ųjų metų okupacijos Šv. Kalvarijos buvo paskelbtos „darbo žmonių išnaudojimo vieta“. Jos buvo nugriautos. Išliko tik 4 koplytėlės prie bažnyčios. 1990-aisiais prasidėjo Kalvarijų atstatymas, o 1992 m. jos įėjo į Verkių regioninio parko kraštovaizdžio draustinio teritoriją. Dabar jų pavadinimas – Kalvarijų memorialinis draustinis. Ir vėl, kaip ir kadaise, žmonės iš įvairių šalių atvažiuoja čia, kad galėtų pasimelsti ir paprašyti Dievą atleidimo už savo nuodėmes.

Jamonto parkas

Tai buvusi bajorų Jamontų nuosavybė. Motiejus Jamontas (1798-1879) ir Scholastika Jamont (1806-1883), Liudvika Jamont (1836 – 1914) buvo 1863 m. sukilimo dalyviai. Jų namuose 1863 m. gyveno K. Kalinauskas, rinkdavosi kiti sukilimo organizatoriai. Sukilime aktyviai dalyvavo M. ir S. Jamontų sūnus Juozapas, dukterys – Jelena (Tito Dalevskio, žymaus sukilimo vado, 1864 m. viešai sušaudyto Vilniaus Lukiškių aikštėje, sužadėtinė) ir Marija. Apie sukilimą Liudvika Jamont (jų duktė) parašė atsiminimus.

Dabar apie buvusį mišką liko tik prisiminimai, o parkas iš naujo užsodintas jaunais medeliais.

FOTOGALERIJA

